

Pel que fa al nostre *Vallès*, no és VALLENSIS pl. sinó PAGUS VALLENSIS, i no hi ha cap raó per veure-hi un model gäl·lic. Tampoc és clar que el nom de vall d'Aran vingui d'un derivat *Aran-di-s*: és simplement el nom rediui de vall en el basc aquitànic local, que allí pervisqué fins a la fi del primer mil·lenni d. C. No descartem del tot que en el del Vallès hi hagi en una forma o altra alguna reminiscència del mot ibèric corresponent. Però és mera possibilitat vaga i innecessària.

No es pot dir que hi hagi homònims catalans: totes les aparences són que tots tenen caràcter succedani del nom de la comarca de cabdal relleu en tota la nació i domini lingüístic. A penes cal dir que ho és el cognom, molt estès en totes les regions de la llengua. No menys en el P. Val. de Nord a Sud. I allí, segurament amb caràcter secundari, del nom de llinatge, s'ha concretat de nou en topònims.

I. Caseta *Vallès*, en els afores de Morella (dena Ciutat) xxxvii, 178.17, i *GGRV*, Cast. p. 623.

II. Vall i gran pda. rural del terme d'Enguera: *IGC* 2 55-56 × 38° 56-57. I sobretot:

III. *Vallès*, poble distingit segons el nom de la comarqueta com *Vallès de la Costera*.

PRON. POP. valés, anotat a Canals, Xàtiva, i La Granja (xxxii, 30.21, 47.15): el camí (de) *valés*, que hi condueix, és un dels vells camins tradicionals del terme de Llanera (xxxii, 45.12). Primera notícia datable en els censos de 1527, '67, '72 i 1602, en què figura com poblat per 10, 20 i 38 cases de moriscos (Lapeyre, p. 38); escrit *Valles*, amb 42 focs moriscos, pertanyents a Macian Sans (Reglà, 114) SSiv. diu que ja era par-ròquia el 1572 en temps del «Beato», si bé anexa de Cerdà, amb 22 cases morisques, i després independent, amb annexes La Granja, Maneu, Chiris i Mesarada. Sembla que ni ell ni *GGRV* ni Escolano diuen res de l'origen del nom però és ben versemblant que sigui post-topònim del llinatge (per ventura cogn. del Marquès de Mascarell, que n'era senyor, segons *GGRV*?), o altrament NP que és aproximadament el cas, de força poblets d'aquesta zona: recordem *Fenollet*, *Roglà*, *Corberà*, segurs, *Cerdà* i *Torrella*, probables, àdhuc en el fons, *Manuel*: més insegur el cas de *Vallesa*, poblat entre Riba-roja i Lliria (veg. s.v. *Mandor* supra). Notem la presència particular del cogn. *Vallès* en aquesta rodalia; p. ex. Alcúdia de Crespins (xxxii, 77.13), i potser amb ultracorrecció autòctona de l'usual dissim.: *Vellés* a Massalavés (xxxii, 79.17); però millor, veg. l'art. *Belix*, i afegim-hi formes com *Bellés*, *Belix* apareixen com noms de moriscos a Corbera (Xúç.). Almenys 2, en els anys 1584, 1594 i 1600 (S. Vercher, *Bu. So. On. Bna.*, set. 1991, p. 55).

Vallespinosa, V. *Vall Vallesa*, V. *Mandor*

δ)a b

VALLESPÍR

La comarca nostra del Nord, que correspon a la conca alta i mitjana del Tec, fins al riu Maurellàs que ve del Portús; separada del Conflent per la gran carena del Canigó; i del Rosselló propi, per la subcomarca d'*Els Aspres*, que forma la transició entre aqueixes tres comarques. Límits segons el concepte avui predominant entre els estudiosos «lato sensu» rossellonesos (cf. detalls en Ponsich, *Top.* 70-71). De les variacions que hi ha hagut històricament, ultra el que ell en diu ja, donaré després alguns docs. especials, i altres proves se'n poden extreure del context de les mencions antigues.

PRON. LOCAL POPULAR: però ¿es pot dir que n'hi hagi una? Avui no. A diferència no sols de «Rosselló», «Cerdanya», Capcir, Empordà, d'ús tan general, sinó fins de Conflent —que també es diu entre gent rústica (*kumflén*)— la gent senzilla del país a penes el coneix: a La Menera declaraven: «se diu pas gaire en català» (xxxiii, 62); l'inf. d'Oms no volia parlar sinó de Rosselló i «vall de Prats» (6-viii-1959). Quasi només a Planès de la Perxa (lloc gens immediat: separat de les Fonts del Tec per 4 o 5 valls entremig), vaig aconseguir que diguessin (amb induccions insòlites) que tal lloc ja és de *balaspír* (xxxiii, 131.12); en altres, extorsionant, seria la pron. afrancesada *balaspírt* o *pir*, amb que simiegen la de l'instituteur francès, sempre despectiu per a les coses catalanes. Fins un gran escriptor, ben de la terra, se'n ressent, J. Seb. Pons, transigent amb la criticable rima amb *sospir* (*Canta Perdiu*, p. 86). Tanmateix estiguem segurs que la pron. antiga era *balaspí*, com la del cognom, que està arrelat a Mallorca, Bna. etc., i espt. (*Alcm*) en 5 pobles de l'Ebre; és la unànime entre els geògrafs i historiadors catalans, i estiguem segurs que era la dels vallespirencs, Blasi de la Trinxeria, Mn. Caseponce i Bosch de la Trinxeria.

MENC. ANT. 814: Vallis Asperi (*Cat. Car.* II, 21.5); cf. ib. 25.3; 16; 38.2.15; 21; 34.3ss.; 38.2ss.; 78.20; 92.26; 98.10; 174.5; 211.12ss.; 243.28; 316.13; 319.10; 821: «monasterio *Arulensi* --- in *Valle* quae dicitur *Asperia*» precepte de Lluís el Piadós (*MarcaH.* n° 3, c. 766, 1f); 832: «In territorio *Valle Aspiranae*» (Ponsich, *Top.* 70); 866: «in *Valle Asperi* --- infra fines de *Serrallonga* que vocant *Insolas*» (Moreau II, 56) (*Serrallonga*, Les Illes); 969: «Stus. Quintinus iuxta monasterium Ste. Marie in *Valle Asperia* in pago *Rusilionense*» (*Cat. Car.* II, 31. 1; l'esgl. dels Banys d'Arles, cf. 34.13, 38.1); 915: «in *Valle Asperi* in villa *Cerseto*» (Mor. IV, 43; 'Ceret' = *Hist. Lgd.* v, 136; cf. col. 2062); 930: *Valle Asperi* (Mor. v, 68ss.); 938: in com. Russilion., in *Valle Asperi* (Mor. IV, 108); 981: *Vallis Aspirana* (bis) (Monsalv. xxxiii, 477.6); 991: «in comit. Rossilionense, in *Valle Asperi*», més text s.v.